



DOI: 10.18276/sip.2017.49/1-09

**Beata Bieszk-Stolorz\***

**Anna Gdakowicz\*\***

**Iwona Markowicz\*\*\***

Uniwersytet Szczeciński

## **SZKOLNICTWO ZAWODOWE W POWIATACH GRODZKICH I ZIEMSKICH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO – WYNIKI BADAŃ**

### **Streszczenie**

Celem artykułu jest diagnoza potrzeb i oferty szkół województwa zachodniopomorskiego w obszarze szkolnictwa zawodowego przeprowadzona na podstawie badania ankietowego, przeprowadzonego jako jeden z etapów badania na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie. Badania ilościowe zrealizowano metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety i technik PAPI oraz CATI. Ankieta składa się z 24 pytań (zamkniętych i otwartych). Respondenci oceniali kadre dydaktyczną, infrastrukturę oraz współpracę z pracodawcami. Wyniki badań przedstawiono według powiatów grodzkich i ziemskich.

**Słowa kluczowe:** szkolnictwo zawodowe, ankieta, pracodawcy

---

\* Adres e-mail: [beatus@wneiz.pl](mailto:beatus@wneiz.pl).

\*\* Adres e-mail: [alatko@wneiz.pl](mailto:alatko@wneiz.pl).

\*\*\* Adres e-mail: [imarkowicz@wneiz.pl](mailto:imarkowicz@wneiz.pl).

## Wprowadzenie

Po 1989 roku w Polsce likwidowano szkoły zawodowe, zmniejszono o połowę liczbę ich uczniów, a zwiększała się liczba studentów (Kabaj, 2011). Rozwój szkolnictwa i inwestowanie w edukację jest warunkiem postępu ekonomicznego i cywilizacyjnego, jednak powinny być zachowane optymalne struktury kształcenia zawodowego, zgodne z przewidywanym popytem na pracę. W ostatnich latach toczy się dyskusja na temat wagi szkolnictwa zawodowego oraz podejmowane są próby ponownego zainteresowania kandydatów tym typem edukacji. Szkoły zawodowe powinny zapewnić uczniom możliwość nauki praktycznej zawodu oraz tworzyć kierunki odpowiadające zapotrzebowaniu rynku pracy. Doceniając wagę problemu, Minister Edukacji Narodowej ogłosiła rok 2014/2015 „Rokiem szkoły zawodowców”. Wiele badań naukowych, raportów i artykułów publikowanych w ostatnich latach dotyczy zagadnień rynku pracy i szkolnictwa zawodowego (Kryńska, 2014; Gajdos, Żmurkow-Poterska, 2014). Wyniki badań empirycznych (Jeruszka, 2012) wskazują jednoznacznie, że unowocześnienie procesu kształcenia zawodowego jest warunkiem zwiększenia zatrudnialności i zmniejszenia bezrobocia absolwentów szkół.

Przemiany ideowe i gospodarcze po 1989 roku wpłynęły na preferencje edukacyjne Polaków (Lis, Skuza, 2015). Wprowadzona reforma edukacji była ukierunkowana na poprawę jakości nauczania, upowszechnienie wykształcenia średniego i wyższego oraz wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży. Ponieważ w opinii społecznej dyplom szkoły wyższej zwiększa szanse na rynku pracy, to coraz bardziej popularne były licea ogólnokształcące (baza rekrutacyjna dla uczelni). Proces ten doprowadził do odwrócenia proporcji liczby uczniów w szkołach zawodowych i licealnych. Szacuje się, że blisko 80% młodzieży uczęszcza do szkół kończących się maturą, a 20% – zawodowych (Goźlińska, Kruszewski, 2013). W ostatnich latach podejmowane są działania popularyzujące szkoły zawodowe. W 2010 roku władze 55% powiatów w Polsce stwierdziły chęć utrzymania obecnych proporcji uczniów w szkołach ogólnokształcących i zawodowych (41% grodzkich, 58% ziemskich). W 32% powiatów zakłada się zmniejszenie odsetka uczniów szkół zawodowych (53% grodzkich, 28% ziemskich), a tylko w 5% powiatów deklaruje się jego zwiększenie (3% grodzkich, 6% ziemskich) (Goźlińska, Kruszewski, 2013).

Podstawową bolączką szkolnictwa zawodowego w Polsce jest jego niedoinwestowanie. Część środków pochodzących z Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój ma być przekazane powiatom na rozszerzenie bazy praktycznego szkolenia. Szacuje się, że na szkolnictwo zawodowe w Polsce może być przekazana kwota 120 mln euro z UE będąca w dyspozycji MEN oraz 700 mln euro od marszałków województw. W Regionalnym Programie Operacyjnym województwa zachodniopomorskiego na lata 2014–2020 zaplanowano przeznaczenie 49 mln euro z Europejskiego Funduszu Społecznego i 14 mln euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na szkolnictwo zawodowe. Jest to związane z nową perspektywą finansowania unijnego 2014–2020, w którym zakłada się podnoszenie poziomu kapitału ludzkiego poprzez wspieranie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej, a w szczególności poprzez wsparcie szkolnictwa zawodowego wynikające ze specjalizacji regionu (Gołaszewska-Kaczan, 2014).

Celem artykułu jest prezentacja wyników badań w aspekcie diagnozy oferty oraz potrzeb placówek edukacyjnych w obszarze szkolnictwa zawodowego w 21 powiatach: grodzkich (3 – Koszalin, Szczecin, Świnoujście) i ziemskich (18) województwa zachodniopomorskiego.

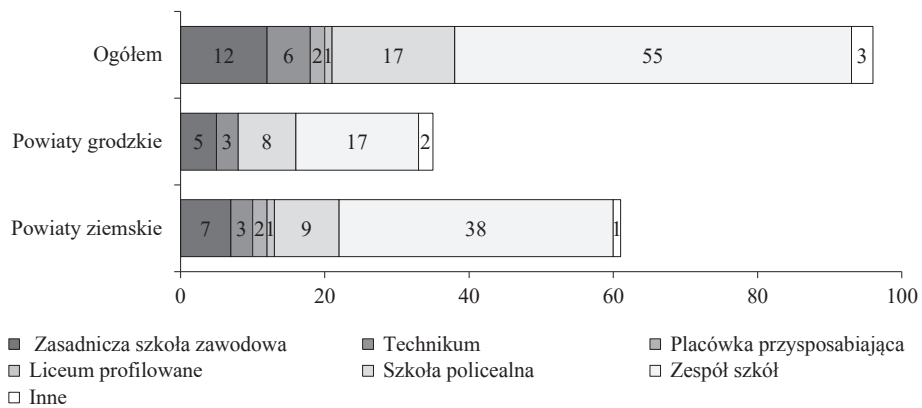
## 1. Metoda badania i respondenci

W 2014 roku w województwie zachodniopomorskim na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie<sup>1</sup> autorki przeprowadziły badanie pn. *Diagnoza oferty i potrzeb placówek edukacyjnych województwa zachodniopomorskiego w obszarze szkolnictwa zawodowego*. Jego celem była diagnoza aktualnej wówczas oferty oraz potrzeb szkół kształcących w zawodzie: pozyskanie informacji dotyczących stanu i możliwości wykorzystania obecnej infrastruktury oraz potencjału kadrowego, organizacyjnego i finansowego szkół. Obszarami badawczymi projektu były: identyfikacja szkół, potencjał dydaktyczny i realizacja praktycznej nauki zawodu, infrastruktura techniczno-dydaktyczna placówek, podejmowane działania związane z tworzeniem oferty edukacyjnej oraz bariery z tym związane, a także potencjał i potrzeby finansowe placówek.

<sup>1</sup> WUP.VIII.A.3331/31/PRy/14, <http://www.wup.pl/pl/dla-instytucji/zachodniopomorskie-observatorium-rynku-pracy/badania-i-analizy/edukacja/2014> (2.06.2015).

Badanie placówek edukacyjnych województwa zachodniopomorskiego w obszarze szkolnictwa zawodowego przeprowadzono w 2014 roku na podstawie kwestionariusza ankiety składającej się z 24 pytań (metryczka badanych jednostek, pytania zamknięte i otwarte). Respondenci oceniali stan obecny i zapotrzebowanie w zakresie: kadry dydaktycznej, infrastruktury oraz współpracy z pracodawcami. Badania zrealizowano metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety i technik PAPI oraz CATI. Respondentami były osoby zarządzające placówkami kształcącymi w zawodzie. Jednostkami badanymi, z założenia, były wszystkie placówki – publiczne i niepubliczne, zidentyfikowane na podstawie wykazu Kuratorium Oświaty w Szczecinie<sup>2</sup>. Okazało się jednak, że część z wstępnie ustalonych 219 szkół już nie kształci w zawodzie, kończy działalność, nie ma naboru lub odmówiła współpracy. Ostatecznie uzyskano odpowiedź z 96 szkół. W przypadku wielu pytań istniała możliwość wyboru kilku wariantów odpowiedzi, stąd też wyniki nie sumują się do 100%.

Rysunek 1. Liczba szkół według rodzajów w powiatach województwa zachodniopomorskiego



Źródło: opracowanie własne.

Strukturę badanych szkół według rodzaju w powiatach grodzkich (35 szkół) i ziemskich (61 szkół) przedstawiono na rysunku 1. Najwięcej było zespołów szkół,

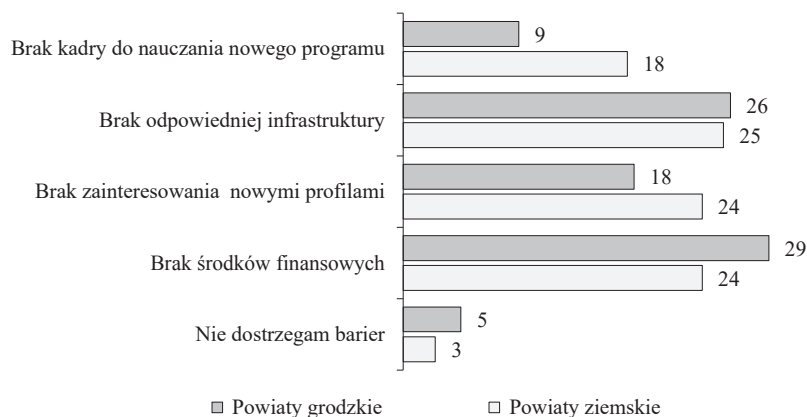
<sup>2</sup> <http://www.kuratorium.szczecin.pl/index.php/kontakt/kuratorium-oswiaty-w-szczecinie> (20.07.2014).

kształcących na różnych poziomach edukacyjnych (55 ogółem, 17 w grodzkich, 38 w ziemskich). Wśród najmniej licznych rodzajów placówek znalazły się: jedno liceum profilowane (powiat gryficki – ziemski) i dwie placówki przysposabiające do pracy zawodowej (powiaty sławieński i szczecinecki – ziemskie). Dominowały szkoły publiczne (76% ogółem, 74% w grodzkich, 77% w ziemskich).

## 2. Oferta szkolnictwa zawodowego

W przeważającej części szkół w powiatach (64% w grodzkich, 66% w ziemskich) utworzono od 2011 roku nowe kierunki kształcenia. Zazwyczaj był to jeden kierunek (48% w grodzkich, 50% w ziemskich), chociaż w niektórych szkołach tworzono ich 6 lub więcej (5% w grodzkich, 6% w ziemskich). Wśród częstych nowych zawodów wymieniono opiekuna/opiekunkę (medycznego, osoby starszej, w domu pomocy społecznej, dziecięcego, środowiskowego). W większości badanych szkół wyrażono również chęć uruchomienia nowych kierunków (70% w grodzkich, 65% w ziemskich), co wskazuje na dobrą tendencję dostosowywania oferty do sytuacji na rynku pracy i zainteresowań młodzieży.

Rysunek 2. Bariery w tworzeniu nowych profili kształcenia (max. 3) – procent wskazań

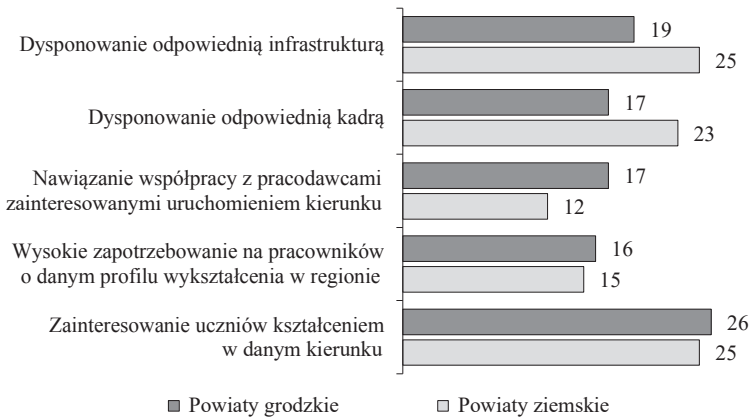


Źródło: opracowanie własne.

Wśród barier w tworzeniu nowych profili kształcenia najczęściej wymieniano brak środków finansowych w powiatach grodzkich i brak odpowiedniej

infrastruktury w powiatach ziemskich (rys. 2). Problemem jest także brak zainteresowania uczniów nowymi profilami (już utworzonymi). Wśród odpowiedzi otwartych najczęściej jako barierę wymieniano niż demograficzny.

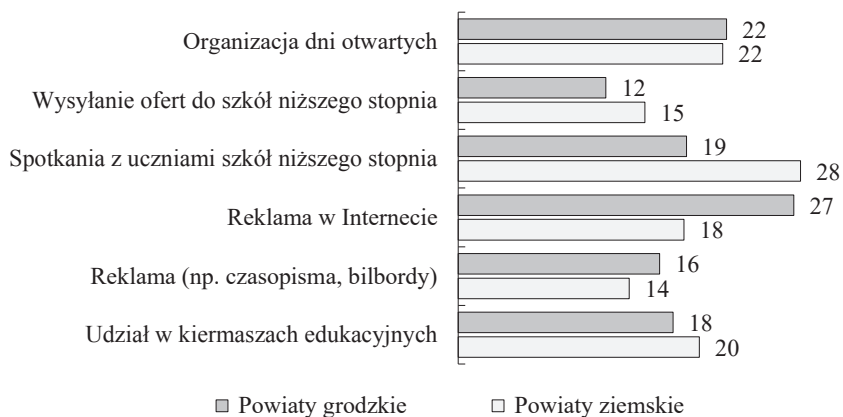
Rysunek 3. Determinanty tworzenia nowych kierunków kształcenia (max. 3)  
– procent wskazań



Źródło: opracowanie własne.

W badanych szkołach, przy ustalaniu kierunków kształcenia brane były pod uwagę wszystkie podane w ankiecie aspekty (rys. 3). Za najważniejszy uznano zainteresowanie uczniów kształceniem w danym kierunku (26% w grodzkich, 25% w ziemskich). Badane szkoły o swojej ofercie edukacyjnej informują w różnorodny sposób (rys. 4). Szkoły w powiatach grodzkich preferują reklamę w Internecie (28%), a w powiatach ziemskich – spotkania z uczniami szkół niższego stopnia (28%). Przygotowując ofertę edukacyjną w zakresie szkolnictwa zawodowego najczęściej korzystano z informacji od pracodawców i urzędów pracy (rys. 5). Ważnym źródłem informacji jest także śledzenie ścieżek zawodowych i karier absolwentów. W wielu szkołach, jako wzbogacenie oferty edukacyjnej, daje się możliwość uzyskania dodatkowych kwalifikacji podczas kursów, szkoleń i warsztatów (najczęściej: operator urządzeń i maszyn, barman, barista, kosmetyczka, masażysta, opiekunka). Częściej z taką ofertą wychodzą szkoły w powiatach grodzkich (80%) niż ziemskich (56%).

Rysunek 4. Sposoby informowania o ofercie edukacyjnej (max. 3) – procent wskazań



Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 5. Źródła informacji o rynku pracy wykorzystane w tworzeniu oferty edukacyjnej (max. 3) – procent wskazań



Źródło: opracowanie własne.

W roku szkolnym 2014/2015 w badanych placówkach kształciło się zawodowo 17 955 uczniów: w powiatach ziemskich – 10 680 (najwięcej w powiecie kołobrzeskim – 1896), a powiatach grodzkich – 7275 (najwięcej w Szczecinie – 5519). Szczecin stanowi centrum regionalne szkolnictwa, do którego uczęszczają uczniowie

z całego województwa. Co roku badane szkoły kształcące zawodowo w województwie zachodniopomorskim opuszczało łącznie około 5 tys. absolwentów.

Najczęściej szkoły proponowały naukę następujących zawodów: kucharz, mechanik pojazdów samochodowych, sprzedawca, fryzjer, cukiernik, stolarz (zasadnicza szkoła zawodowa), technik żywienia, technik informatyk, technik hotelarstwa, technik ekonomista, technik handlowiec, technik obsługi turystyki (technikum), technik administracji, opiekun medyczny, technik masażysta, technik bhp (szkoła policealna). W ofercie szkół znajduje się nauka wielu zawodów, ale nabór na niektóre z nich nie jest wystarczający. Pełnego naboru dokonano na mniej niż połowę proponowanych zawodów (43% w powiatach ziemskich, 48% w grodzkich). Jedynie w przypadku 6% zawodów w powiatach grodzkich i 4% zawodów w ziemskich było zbyt wielu kandydatów w stosunku do możliwości szkół. Przeważnie w zawodach tych występował równocześnie nadmiar w jednych placówkach, a niedobór w innych. Były jednak i takie zawody, dla których wystąpił jedynie nadmiar kandydatów: fotograf, kelner, technik elektroradiolog, technik farmaceutyczny, technik mechanik pojazdów samochodowych. Należałoby zatem poszerzyć te oferty kształcenia.

### 3. Potencjał i potrzeby dydaktyczne i infrastrukturalne szkół

Pojawiające się nowe technologie, maszyny i urządzenia oraz nowoczesne procesy produkcyjne wymuszają ciągłe unowocześnianie programów kształcenia na kierunkach zawodowych już istniejących oraz są przyczyną powstawania nowych kierunków. Te zmiany wpływają na konieczność ciągłego rozwoju nauczycieli. Na pytanie: *Czy kadra nauczycielska podnosi swoje kwalifikacje?* twierdząco odpowiedziało 94% szkół w powiatach grodzkich i 98% w ziemskich. Doksztalcanie odbywało się głównie poprzez udział w konferencjach, studiach podyplomowych, szkoleniach kadry podczas rad pedagogicznych, udział w kursach doskonalących i warsztatach metodycznych (tab. 1).

W większości ankietowanych szkół istniała równowaga w zasobach kadrowych w zakresie kształcenia zawodowego (63% w ziemskich, 64% w grodzkich). Jednak 22% szkół w powiatach grodzkich i 25% w ziemskich wskazało na niedobór nauczycieli przedmiotów zawodowych. W kilku szkołach zauważany był także równoczesny niedobór z nadwyżką (z różnych przedmiotów).

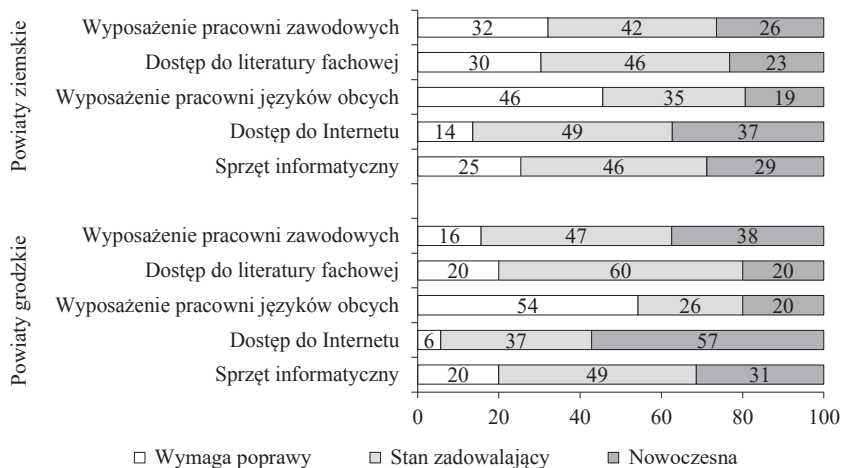


Tabela 1. Formy podnoszenia kwalifikacji przez kadre nauczycielską (max. 5)  
 – procent odpowiedzi

Formy	Powiaty	
	grodzkie	ziemskie
Konferencje	66	72
Konsultacje	34	25
Konwersatoria	3	0
Kurs doskonalący	54	49
Kurs kwalifikacyjny	20	23
Seminaria	11	20
Stałe szkolenia u pracodawców	11	15
Studia podyplomowe	60	54
Szkolenia kadry	46	56
Warsztaty metodyczne	43	43
Współpraca ze szkołami wyższymi	23	15
Współpraca z przedsiębiorcami	51	36

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 6. Ocena infrastruktury w szkołach (procent wskazań)



Źródło: opracowanie własne.

Ocenie poddano również infrastrukturę szkół (rys. 6). Najwyżej oceniono dostęp do Internetu (57% w grodzkich, 37% w ziemskich), a poprawy wymagało najczęściej wyposażenie pracowni języków obcych (54% w grodzkich, 46%

Rysunek 7. Stan techniczny bazy lokalowej w szkołach (procent wskazań)



Źródło: opracowanie własne.

w ziemskich). Stan techniczny bazy lokalowej w powiatach częściej oceniano jako zadowalający (rys. 7). Jednak w powiatach grodzkich poprawy przede wszystkim wymaga stan sal gimnastycznych (62%) oraz toalet i pomieszczeń socjalnych (50%). W powiatach ziemskich jako wymagający poprawy uznano głównie stan sal dydaktycznych (42%).

#### 4. Praktyczna nauka zawodu i współpraca z pracodawcami

Przedmiotem badania było również występowanie aktualnej, potrzebnej i planowanej współpracy z pracodawcami w zakresie kształcenia zawodowego uczniów (tab. 2). Najczęstszymi formami współpracy było udostępnianie przez pracodawców własnych stanowisk do nauki zawodu (63% w grodzkich, 54% w ziemskich) oraz organizacja szkoleń, praktyk i staży dla uczniów (51% w grodzkich, 61% w ziemskich). 51% szkół w powiatach grodzkich wskazało na potrzebę współpracy w zakresie zatrudniania absolwentów, a 34% szkół w powiatach ziemskich – na pomoc w wyposażaniu sal i warsztatów. Szkoły w powiatach grodzkich planują przede

wszystkim pozyskanie w przedsiębiorstwach stanowisk do nauki zawodu (23%), a w powiatach ziemskich – wspólne tworzenie programów nauczania, organizację szkoleń dla nauczycieli zawodu oraz organizację dla pracodawców kursów i szkoleń (po 15%).

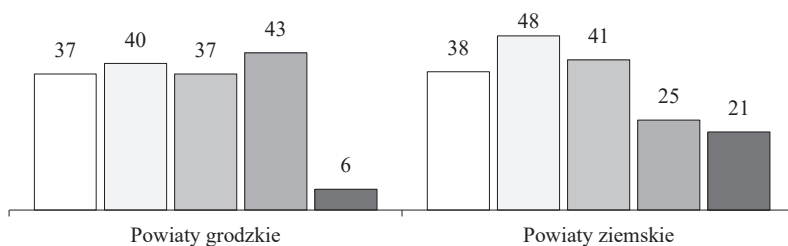
Tabela 2. Formy współpracy szkół z pracodawcami (procent odpowiedzi)

Formy współpracy	Współpraca					
	aktualna		potrzebna		planowana	
	g	z	g	z	g	z
Pomoc w wyposażeniu sal i warsztatów	26	10	40	34	9	13
Pozyskiwanie opinii na temat absolwentów	43	51	31	16	20	11
Stanowiska do nauki zawodu u pracodawców	63	54	26	18	23	8
Pracodawcy zamawiają kursy/szkolenia	11	7	43	26	20	15
Stypendia dla uczniów	6	11	43	25	17	11
Klasy patronackie	9	10	31	20	14	11
Szkolenia/praktyki/staże dla nauczycieli zawodów	31	30	37	10	14	15
Szkolenia/praktyki/staże dla uczniów	51	61	34	13	14	13
Wspólne tworzenie programów nauczania	14	13	31	21	14	15
Zatrudnienie wybranych absolwentów	40	43	51	15	20	13

g – powiaty grodzkie, z – powiaty ziemskie.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 8. Bariery współpracy szkół z pracodawcami (max 3) – procent wskazań



- Brak czasu na zajmowanie się praktykantami przez pracodawców
- Brak stanowisk pracy, które mogłyby być udostępnione uczniom
- Brak zainteresowania współpracą przez pracodawców
- Brak środków finansowych, umożliwiających praktyczną naukę zawodu u pracodawcy
- Brak pracodawcy o określonym profilu w najbliższej okolicy

Źródło: opracowanie własne.

Szkoły zawodowe najchętniej organizują praktyki u pracodawców, co wiąże się z pewnymi problemami (rys. 8). W powiatach grodzkich wskazano głównie brak środków finansowych (43%), a w ziemskich – brak stanowisk pracy udostępnianych uczniom (48%). Wśród innych ważnych barier wymieniano brak czasu ze strony pracodawców na zajmowanie się praktykantami oraz brak ich zainteresowania współpracą ze szkołami zawodowymi.

## Podsumowanie

Podsumowując przeprowadzone badanie należy stwierdzić, że szkolnictwo zawodowe w województwie zachodniopomorskim wymaga naprawy. Głównym problemem jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych na poprawę infrastruktury placówek edukacyjnych. Istnieje potrzeba większej aktywizacji przedsiębiorców w procesie kształcenia zawodowego. Pozytywnym zjawiskiem jest zaangażowanie zarządzających i kadr nauczycielskich szkół w aktywne dostosowywanie się do potrzeb rynku pracy. W badanych placówkach dobrze oceniony został potencjał kadrowy, natomiast potencjał infrastrukturalny oceniono na niższym poziomie. W tym właśnie zakresie wskazano potrzeby szkół. Placówki edukacyjne starają się dostosować do potrzeb rynku pracy. Większość z nich utworzyła nowe kierunki kształcenia w ostatnim okresie oraz planuje uruchomić kolejne. Niezbędna jednak jest odpowiednia infrastruktura umożliwiająca praktyczną naukę zawodu i stąd wynikają potrzeby finansowe placówek na jej tworzenie, modernizację i doposażenie. Można stwierdzić, że sytuacja szkolnictwa zawodowego w powiatach grodzkich i ziemskich jest oceniana generalnie dość podobnie. Jednak należy wskazać pewne różnice. Przede wszystkim liczba zarówno szkół, jak i absolwentów jest większa w powiatach ziemskich. Szkoły w powiatach grodzkich natomiast proponują częściej swoim uczniom zdobycie dodatkowych kwalifikacji. Biorąc pod uwagę ocenę infrastruktury szkół należy zaznaczyć, że w powiatach grodzkich dostęp do Internetu i wyposażenie pracowni przedmiotów zawodowych oceniono znacznie wyżej niż w ziemskich. Natomiast częściej w powiatach grodzkich wskazywano na potrzebę poprawy stanu technicznego sal gimnastycznych. Oceniając bariery współpracy z pracodawcami zasadnicze różnice dotyczą: braku środków finansowych, umożliwiających praktyczną naukę zawodu u pracodawcy (częściej w powiatach

grodzkich) oraz braku pracodawców o określonym profilu w najbliższej okolicy (częściej w powiatach ziemskich). Jest to powód do dalszego dostosowywania programów kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy.

## Literatura

- Gajdos, A., Żmurkow-Poteralska, E. (2014). Prognoza liczby pracujących według zawodów w Polsce. *Polityka Społeczna*, 1, 14–20.
- Gołaszewska-Kaczan, U. (2014). Działania podnoszące poziom kapitału ludzkiego w nowej perspektywie finansowania 2014–2020. *Optimum. Studia Ekonomiczne*, 6 (72), 91–104.
- Goźlińska, E., Kruszewski, A. (2013). *Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce – raport*. Warszawa: Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.
- Jeruszka, U. (red.) (2012). *Unowocześnianie metod i form kształcenia zawodowego w Polsce. Diagnoza i oczekiwane kierunki zmian*. Warszawa: IPiSS.
- Kabaj, M. (2011). *System kształcenia zawodowego i kierunki jego doskonalenia w warunkach integracji i wzrostu konkurencyjności. Diagnoza i elementy programu szerszego wdrożenia dualnego systemu kształcenia w Polsce*. Warszawa: Związek Rzemiosła Polskiego.
- Kryńska, E. (2014). Od redaktora tematycznego numeru. *Polityka Społeczna*, 1, 1.
- Lis, S., Skuza, K. (2015). Zmiany edukacyjnych aspiracji Polaków w okresie transformacji systemowej. *Optimum. Studia Ekonomiczne*, 3 (75), 46–60.

## VOCATIONAL EDUCATION IN URBAN AND RURAL POVIATS OF ZACHODNIOPOMORSKIE VOIVODESHIP – RESEARCH RESULTS

### Abstract

The aim of the article is to diagnose the needs and offer of education institutions in the Zachodniopomorskie Voivodeship vocational education. The diagnosis is carried out on the basis of a survey being a part of a study commissioned by the Regional Labour Office in Szczecin. The quantitative studies were realized by means of a diagnostic survey method with a questionnaire and CATI and PAPI techniques. The survey was conducted based on a questionnaire.

The questionnaire consists of 24 questions (closed and open). Respondents evaluated the teaching staff, infrastructure and cooperation with employers. The results of the study were presented by urban and rural poviats.

*Translated by Anita Zdrojewska*

**Keywords:** vocational education, survey, employers

**JEL codes:** I23, J24